

พรรคการเมืองที่ดี

ใน..อุดมคติ
ของ... ข้าพเจ้า

*ดนัย มุสตา

“...เท่าที่เป็นมา กอ.รมน. หรือ รัฐบาลไม่เคยเห็นความสำคัญของ พรรคการเมืองหรือหาทางที่จะพัฒนา พรรคการเมืองให้มีประสิทธิภาพ เป็นกลไกสำคัญของการปกครอง บ้านเมืองทั้ง ๆ ที่พรรคการเมืองที่ดี มีประสิทธิภาพต่างหากที่จะเป็นกลไก ป้องกันการรุกรานทางการเมืองของ พรรคคอมมิวนิสต์ได้อย่างเด็ดขาด...”⁽¹⁾

“...กลุ่ม 10 มกรา รวมทั้งแนว ทางปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม ดังกล่าวว่าจะยึดผลประโยชน์ของ ประชาชน และความถูกต้องเป็น

หลักแทนมติของพรรคที่มีคุณพิชัย รัตตกุล เป็นหัวหน้าพรรคอีกต่อไป...”⁽²⁾

“...ผมว่าเป็นพรรคเล็กที่มีแนว นโยบายที่ดีชัดเจน มุ่งแก้ไขปัญหา ของชาติแท้จริง และมีแนวทางพัฒนา ประเทศไว้แจ่มชัด แม้จะมีเรื่องราว ถอนชื่อจากญัตติเปิดอภิปรายครั้ง ก่อนอยู่บ้าง ไม่ถือเป็นเรื่องเสียหาย แก่พรรค แต่เป็นเรื่องของตัวบุคคล มากกว่า จึงต้องเข้ามาเพื่อสร้างพรรค ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายในการทำงานเพื่อ ส่วนรวม...”⁽³⁾

จากข้อความข้างต้น สะท้อนให้ เห็นถึงภาพของ “พรรคการเมือง” ใน ประเทศไทยได้เป็นบางส่วนและในขณะ เดียวกันก็ยิ่งสะท้อนถึงอุดมคติ ความ คาดหวัง และความต้องการของเจ้าของ ข้อความข้างบนได้เป็นอย่างดี ทุกข้อ ความมุ่งไปที่พรรคการเมือง “ที่ดี” ในแต่ ละทัศนะ ซึ่งจะเกี่ยวพันอยู่กับ “ประ- ชาชน” และ “ชาติบ้านเมือง” อยู่ ตลอดเวลา แต่ในทางกลับกันก็ทำให้เห็น อีกภาพหนึ่งว่า พรรคการเมืองที่ดี ยังไม่ ได้เกิดขึ้นมาในสภาพความเป็นจริงแต่ อย่างใด ปัญหาที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ใช่ประ- เด็นที่จะนำมากล่าวกันไว้ในที่นี้

*หัวหน้าหมวดวิชาหลักการปกครองภาควิชาพื้นฐานทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

(1) สมชาย เจริญจิตตวรณิช. “อย่างนี้ก็... “วันแมนวันโหด.”” สยามรัฐ (18 พฤศจิกายน 2530): หน้า 9.

(2) ประจวบ ทองอุไร. “คิดจากข่าว, ปชป. เล่นเกมอะไร?” สยามรัฐ (25 พฤศจิกายน 2530): หน้า 9.

(3) ทีมข่าวการเมือง. “เก้าอี้สนทนาวินวาทิตย์, สัมภาษณ์ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ เลขาธิการพรรคกิจประชาคม.”

“พรรคการเมืองในอุดมคติของข้าพเจ้า” จึงกำลังสะท้อนให้เห็นถึง “ความคาดหวัง” ถึง “ที่ดี” ของผู้เขียนเอง เห็นที่จะเริ่มต้นเขียนด้วยความยากลำบาก เพราะอย่างน้อย “ที่ดี” นั้นต่างก็สะท้อนอัตวิสัย (Subjectivity) ของผู้เขียนแต่ละท่าน และถ้าหากผู้เขียนมีอัตวิสัยในทางลบต่อพรรคการเมืองเสียแล้วก็เห็นได้ว่าคำว่า “ที่ดี” คงจะไม่มีอย่างไรก็ตาม คำว่า “ของข้าพเจ้า” ก็ยังทำให้ผู้เขียน “เบาใจ” ขึ้นบ้าง เพราะเป็นการบังคับให้ผู้อ่านบทความนี้อ่านด้วยความสบายใจว่า “ที่ดี” ทั้งหมดนี้เป็นอุดมคติของผู้เขียนคนเดียว ส่วนผู้ใดอ่านแล้วเห็นดี หรือคัดลอกตาม หรือมีอุดมคติตรงกันนั้นก็ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ผู้เขียนไม่มีสิทธิที่จะเข้าไปก้าวก่ายได้ แต่อย่างน้อย ผู้เขียนก็ยังหวังว่า “ที่ดี” ของผู้เขียนคงจะไปตรงกับของใครบางกระมัง

“พรรคการเมือง” ในสังคมสมัยใหม่ นับว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น และเป็นสถาบันการเมืองที่ขาดเสียไม่ได้ คำกล่าวนี้นี้ใช้ได้ทั้งในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยและระบบเผด็จการ ไม่ว่าเผด็จการฝ่ายขวาแบบนาซี หรือเผด็จการฝ่ายซ้ายที่เรียกว่าระบบสังคมนิยม จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองกับระบบการเมืองแบบทันสมัยเป็นของคู่กันยิ่งในระบบประชาธิปไตยด้วยแล้ว การปรากฏของพรรคการเมืองเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ (Sine qua non)⁽⁴⁾ เพราะในระบบดังกล่าว

การจัดตั้งรัฐบาลต้องอาศัยการเลือกตั้งไม่ว่าทางตรง (แบบสหรัฐอเมริกา) หรือทางอ้อม (ระบบรัฐสภาอังกฤษ) จะต้องมีการพรรคการเมืองรณรงค์หาเสียง เสนอนโยบายและเสนอผู้สมัครให้ประชาชน

ถ้าหากว่า พรรคการเมืองเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น คำถามที่เกิดขึ้นอยู่คู่กันจึงน่าจะถามว่า “สิ่งที่มีความจำเป็น” ต้อง “เป็นสิ่งที่ดี” หรือไม่? หรือเป็นเพราะเราไม่มีช่องทาง (Channel) ที่จะสนองตอบความต้องการของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์การเมือง (Political Animal) ได้ ถ้าหากขาดเสียซึ่งสถาบันพรรคการเมืองสถาบันอื่นหรือช่องทางอื่นไม่สามารถสนองตอบได้ หรือสนองตอบได้แต่ไม่ได้เต็มที่ อย่างไรก็ตาม ถ้าหากเรายอมรับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว สถาบันพรรคการเมืองก็เป็นกลไกที่ขาดไม่ได้จริง ๆ ส่วนเรื่องที่จะเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่นั้นก็ เป็นภาระของผู้ใช้ช่องทางนี้ เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมาร่วมกัน

“พรรคการเมืองที่ดีในอุดมคติของข้าพเจ้า” จึงเริ่มพิจารณาจากหลักการโดยทั่วไป ที่เป็นสากลในทางด้านรัฐศาสตร์ที่ว่าโดยพรรคการเมืองควบคู่ไปกับ “ความคาดหวัง” ในสิ่งที่ดีของผู้เขียนเอง โดยจะเริ่มพิจารณาจาก ก. การกำเนิดพรรคหรือการก่อตั้งพรรค ข. องค์การของพรรค ค. หน้าที่ของพรรค และ ง. การดำเนินการของพรรค ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดแต่ละหัวข้อดังนี้

ก. การกำเนิดพรรคหรือการ

ก่อตั้งพรรค

การกำเนิดหรือก่อตั้งพรรค จะต้องเป็นไปโดยความพร้อมทั้งสถานการณ์และบุคคล กล่าวคือ สถานการณ์จะต้องเอื้ออำนวยในลักษณะที่ประชาชนต้องการพรรคการเมือง เห็นคุณค่าของพรรคการเมือง การรณรงค์ให้เข้าสู่ระบบพรรคการเมือง ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ไม่ใช่อยู่นในสภาวะที่ประชาชนเบื่อหน่ายพรรคการเมืองเห็นว่าพรรคการเมืองเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ในทางการปกครองมุ่งไปพึ่งพาช่องทางอื่น ๆ เช่น กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ความพร้อมของบุคคล กล่าวคือ กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือร่วมก่อตั้งพรรคการเมือง จะต้องมีความคิดเห็นทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมไปในแนวเดียวกัน และมีความมุ่งหมายที่จะส่งสมาชิกพรรคเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อจะได้จัดตั้งรัฐบาลในการบริหารประเทศ⁽⁵⁾ ไม่ใช่ว่าโดยยึดถือตัวบุคคลและมุ่งผลประโยชน์ของพรรคพวกกลุ่มตนเท่านั้น ดังนั้นความพร้อมในสถานการณ์และบุคคลจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาในประการแรก

ข. องค์การของพรรค

เมื่อพรรคกำเนิดขึ้นมาแล้ว จำต้องมีการจัดองค์กรที่ดี มีหน่วยงานต่าง ๆ หรือมือไม้ในการทำงานเพื่อที่จะสามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีกฎกลุ่มอิทธิพล (Pressure Group) ช่วยสนับสนุนเป็นสายใย องค์กร

(4) ลลิต ธีรเวคิน พรรคการเมืองและการพัฒนาการเมืองไทย. ร่างแรกของรายงานเสนอต่อสมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย ในการสัมมนาเรื่อง “กลยุทธ์และมาตรการในการพัฒนาประเทศ ในทศวรรษ 1980” 12-14 กุมภาพันธ์ 2525. หน้า 2.

(5) สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, พรรคการเมือง (เอกสารอัดสำเนา) มปป. หน้า 1.

ของพรรคควรมีส่วนประกอบดังนี้คือ⁽⁶⁾

1. องค์การของพรรค (Party Organization) จะต้องแบ่งงานออกเป็นสาขาต่าง ๆ และกำหนดสายการบังคับบัญชา การจัดองค์กรนี้จะต้องมีการเชื่อมโยงกันเป็นสาย ตั้งแต่ท้องถิ่นถึงส่วนกลาง องค์กรพรรคที่จัดเช่นนี้ เพื่อช่วยให้การรณรงค์เพื่อการเลือกตั้งง่ายขึ้น

2. กลไกของพรรค กลไกของพรรคเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่สามารถให้มีการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พรรคจะต้องมีหน่วยงานต่าง ๆ ในสาขาที่จำเป็น และมีหัวหน้ารับผิดชอบ เช่น สำนักงานเลขาธิการ ฝ่ายการรณรงค์ ฝ่ายนโยบาย และการเมือง ฝ่ายการคลัง องค์กรสนับสนุนต่าง ๆ เป็นต้น กลไกของพรรคจะต้องเชื่อมโยงเป็นใยแมงมุม หรือสมองกลหรือเครื่องจักรนาฬิกา หรือศูนย์กลางสั่งงาน ทุกส่วนจะต้องทำงานให้ประสานกันทันที ทุกฝ่ายมีหน้าที่รับผิดชอบให้สัดส่วนอย่างประสานกัน โดยปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน

3. นโยบายของพรรค (Platform) นโยบายของพรรคจะต้องวางไว้กว้าง ๆ เพื่อให้สามารถปรับปรุง แก้ไข นโยบายเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เข้ากับสถานการณ์ได้โดยง่าย ไม่ว่าในด้านนโยบายต่างประเทศ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง

4. การเงินของพรรค เงินเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้การบริหารงานของพรรคดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว และบรรลุเป้าหมาย เพราะมีความจำเป็นจะต้องนำไปใช้จ่ายหลายกิจการ เช่น การรณรงค์เลือกตั้ง การพิมพ์เอกสารใช้ใน

สำนักงานอุปกรณ์เครื่องใช้ ฯลฯ พรรคจะต้องหาเงินโดยสุจริต ซึ่งมาจากหลายทาง เช่น เงินจากผู้อุทิศ, จากสมาชิกจากผู้หวังผลตอบแทนจากพรรค และจากการจัดหารายได้ เป็นต้น

5. การประชุมพรรค (National Convention) พรรคจะต้องจัดให้มีการประชุมทุกระดับ และสม่ำเสมอ โดยจะจัดให้มีการประชุมใหญ่ 1 ครั้ง ก็ได้เพื่อที่จะแสดงผลของการดำเนินงานและงบดุล และอื่น ๆ เพราะการประชุมจะกำหนดนโยบายของพรรคได้ รวมตลอดถึงการกำหนดบุคคลเข้าแข่งขันเป็นผู้นำพรรค หรือเพื่อเข้าแข่งขันเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา⁽⁷⁾

ค. หน้าที่ของพรรค

พรรคการเมืองกำเนิดขึ้นมาแล้วมีการจัดตั้งองค์กรแล้ว พรรคจึงต้องควรรู้ถึงหน้าที่ของพรรค เพื่อจะได้แสดงบทบาทตามหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่ดีต่อไป ความคาดหวังของผู้เขียนเห็นว่าหน้าที่ของพรรคการเมืองที่ดีมีดังนี้คือ

1. ทำหน้าที่เป็นสถาบันที่สำคัญที่จะฝึกความชำนาญในทางการเมืองการต่อรอง การขบเคี้ยว การถกเถียง การอดทนอดกลั้น การพยายามใช้เหตุผลและวิทยาการเพื่อแจกแจงทรัพยากรให้เป็นประโยชน์ เพราะผู้ที่มีส่วนร่วมจะได้มีโอกาสในการฝึกฝนทักษะในขณะเดียวกันจากกระบวนการมีส่วนร่วมนี้จะนำไปสู่การเลือกสรร (Recruitment) ผู้นำทางการเมืองไปในตัว เพราะผู้มีความเป็นผู้นำทางการเมืองจะปรากฏตัวขึ้น จากกระบวนการดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

2. มีหน้าที่ในการสร้างผู้นำ (Leadership) ทางการเมือง คือผู้ที่จะได้รับการอบรมขัดเกลาจากกลไกภายในพรรค ตั้งแต่การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง การลงสมัครรับเลือกตั้ง การเรียนรู้ภายในพรรค และการเรียนรู้ในรัฐสภา พรรคการเมืองจะเป็นสถาบันที่สร้างผู้นำทางการเมืองที่ดี เพื่อผลิตออกไปเป็นนักการเมืองอาชีพที่มีความสามารถ และพร้อมที่จะดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองในระดับต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี นายกเทศมนตรี เทศมนตรี ฯลฯ สถาบันอื่น ๆ ที่มีใช้พรรคการเมืองย่อมมีความเหมาะสมน้อยกว่าในการผลิตผู้นำทางการเมือง เช่น สถาบันราชการ (Bureaucracy) ย่อมมีความเหมาะสมที่จะผลิตผู้นำทางการบริหารหรือข้าราชการที่ดีเท่านั้น แต่มีใช้ผลิตผู้นำทางการเมืองที่ดี เพราะการเป็นผู้นำทางการเมืองย่อมมีลักษณะที่แตกต่าง ๆ ไปจากผู้นำทางการบริหารเป็นอย่างมาก กล่าวคือผู้บริหารหรือข้าราชการเป็นผู้ปฏิบัติตามกฎหมายคำสั่ง และระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ซึ่งฝ่ายการเมืองเป็นผู้วางไว้ให้ ส่วนผู้นำทางการเมืองเป็นผู้กำหนดนโยบายโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนในนครคณะของพรรคการเมือง ฉะนั้นนักการเมืองจะต้องเข้าใจการ “ต่อรอง” ผลประโยชน์ทางการเมืองของประชาชน การประสานประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างสามัคคีของกลุ่มต่าง ๆ ด้วยการวางนโยบายของพรรค และเมื่อพรรคได้เป็นรัฐบาลก็ต้องเอานโยบายเหล่านี้ไปใช้ โดยมีข้าราชการ

(6) เชาว์วัค สุตลาภา, พรรคการเมือง กรุงเทพฯ เจริญวิทย์การพิมพ์ 2517 หน้า 3-4.

(7) เรื่องเดียวกัน หน้า 107-111.

ซึ่งเป็นฝ่ายบริหารเป็นผู้ปฏิบัติตาม ฉะนั้นในระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองจึงเป็นสถาบันที่ฝึกอบรมและสร้างผู้นำทางการเมืองที่เหมาะสมกว่าสถาบันอื่นใด⁽⁸⁾

3. มีหน้าที่ในการระดมสรรพกำลังทางการเมือง หากการสนับสนุนจากกลุ่มอิทธิพล (Pressure group) และจากประชาชน พยายามทำให้พรรคการเมืองเปิดกว้างเพื่อทุกคน เป็นพรรคเพื่อมวลชน (Mass Party) ให้ได้

4. ทำหน้าที่ในการผสมผสานความแตกต่างเรื่องเผ่าพันธุ์ ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม โดยมีอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นฐาน ดังนั้นในบางกรณีพรรคการเมืองจึงทำหน้าที่ประสานความแตกต่างของสมาชิกในประชาคมเมือง พรรคการเมืองในลักษณะนี้บางครั้งก็เรียกว่า พรรคที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งพรรคการเมืองเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือความสามัคคี ให้เกิดขึ้นในชุมชนการเมือง

5. ทำหน้าที่ในการสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้แทนราษฎรในระบอบประชาธิปไตย คุณสมบัติของผู้ที่สมควรจะเป็นผู้แทนราษฎรมี

ความสำคัญมาก เพราะเขาจะต้องเป็นตัวแทน ซึ่งเข้าไปทำหน้าที่รักษาลผลประโยชน์ของประชาชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้ตรงกับเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เลือกตั้งมาอย่างมากที่สุด ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นบุคคลที่เสียสละ มีความรับผิดชอบ ต่อส่วนรวม มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการเป็นตัวแทนของราษฎรที่ดีด้วยเหตุนี้การสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวจึงกระทำได้ยาก นอกจากพรรคจะทำหน้าที่ในการสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ซึ่งจะเป็นการกลั่นกรองตัวบุคคลที่เหมาะสมที่จะเป็นตัวแทนที่ดีของประชาชน และเมื่อถึงวันเลือกตั้งประชาชนก็จะเลือกโดยไม่คำนึงถึงตัวบุคคล ผู้สมัครมากนัก หากแต่คำนึงถึงนโยบายของพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองใดจะทำประโยชน์ให้แก่เขาได้มากกว่า เพราะถือว่าตัวบุคคลผู้สมัครนั้นพรรคการเมืองได้กลั่นกรองคุณสมบัติอย่างดีแล้ว ในทำนองที่เรียกว่า **“พรรคเลือกคน ประชาชนเลือกพรรค”**

ง. การดำเนินการของพรรค

การดำเนินการของพรรค ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งในรูปขององค์กรของพรรคตามหน้าที่ของพรรค เป็นการแสดง **“บท**

บาท” ของพรรคนั่นเอง สิ่งที่ควรคำนึงมากที่สุดคือ พรรคต้องดำเนินการในลักษณะของ **“Parties of Intergration”** ซึ่งหมายถึงพรรคที่ให้ความสำคัญแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และมุ่งผลิกำลังหรือประโยชน์ที่แตกต่างกันภายในประเทศ ให้เข้ามาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีพื้นฐานที่มวลชน⁽¹⁰⁾ ไม่ใช่เป็นแบบพวกพ้อง (Parties of faction) และเป็นเรื่องความนิยมส่วนตัว (Personalism) ซึ่งกลุ่มการเมืองแต่ละกลุ่มมุ่งรักษาลผลประโยชน์ในกลุ่มตนเท่านั้น และยึดมั่นในตัวผู้นำของกลุ่มผู้นำแต่ละคนคือผู้ทำหน้าที่ต่อรองกับกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์อันเป็นที่ต้องการของตน และพวกพ้องที่อยู่ในความคุ้มครอง⁽¹¹⁾

สมาชิกของพรรค พรรคจะต้องดำเนินการหาสมาชิกโดยทั่วถึงภายในชุมชนหรือประเทศ ไม่ใช่นิ่งถึงเฉพาะสมาชิกของรัฐบาลเท่านั้น เพื่อให้ได้ประสพผลสำเร็จในการทำเป็นพรรคมวลชน (Mass Party) พรรคจะต้องมีการจัดตั้งสาขาพรรค และภายในสาขาพรรคจะต้องมีการดำเนินการอย่างมีหลักการ คือให้สาขาพรรคสามารถมีความเห็น มีส่วนร่วมในการบริหารพรรค

(8)ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย กรุงเทพฯ ไทยวัฒนาพานิช

(9)Party of Solidarity เน้นถึงความสามัคคีของคนในชาติ เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของประชาชาติโดยใช้พรรคและอุดมการณ์จัดข้อขัดแย้ง และข้อแตกต่าง ๆ ดู David Apter, *The Politics of Modernization* (Chicago : The University of Chicago Press, 1965) ในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ อ้างในลิขิต อีรวะดิน, *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 6.

(10)ชาญวุฒิ วัชรพุก และสุชิน ดันติกุล พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2517 หน้า 369 ซึ่ง SIGMUND, NEUMAN นักรัฐศาสตร์ ผู้ให้ความสนใจเกี่ยวกับพรรคการเมืองมากผู้หนึ่งได้วิเคราะห์ไว้ว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ในประเทศด้อยพัฒนาประสบความล้มเหลวก็คือพรรคการเมืองต่าง ๆ เหล่านั้น มักขาดลักษณะนี้เอง

(11)*เรื่องเดียวกัน* หน้า 163

มีอำนาจการตัดสินใจในบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคนั้นโดยตรง เพื่อเป็นการทราบถึงความต้องการของประชาชนโดยส่วนรวม และเพื่อเป็นการฟังรากอุดมการณ์ประชาธิปไตยในตัว

ในการดำเนินการของพรรคการเมืองนั้น จะต้องมีการวางแผนแบบแผนองค์กร (Organization) ที่มีระเบียบวินัย (Discipline) มีความเป็นปึกแผ่น (Cohesion) มีการฝึกอบรม (Training) มีเอกสารข้อมูลและข้อเท็จจริงทางการเมือง (Political Information) มีแหล่งดำเนินการ (Location and Mobilities) มีสายการบังคับบัญชา (Hierarchy of Command) ความรักหมู่คณะ (Spirit) และมีความชอบธรรม (Legitimacy) ในการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง

พรรคการเมืองจะต้องมีการสร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลาเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างได้ผล โดยการพยายามสร้างพรรคให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่ได้รับการสร้างสรรค์ คือจะต้องมีความสามารถปรับตัว (Adaptability) มีความสลับซับซ้อน (Complexity) มีความเป็นอิสระ (Autonomy) และมีความเป็นปึกแผ่น (Coherence) มากพอที่จะสนองตอบและควบคุมการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ได้⁽¹²⁾

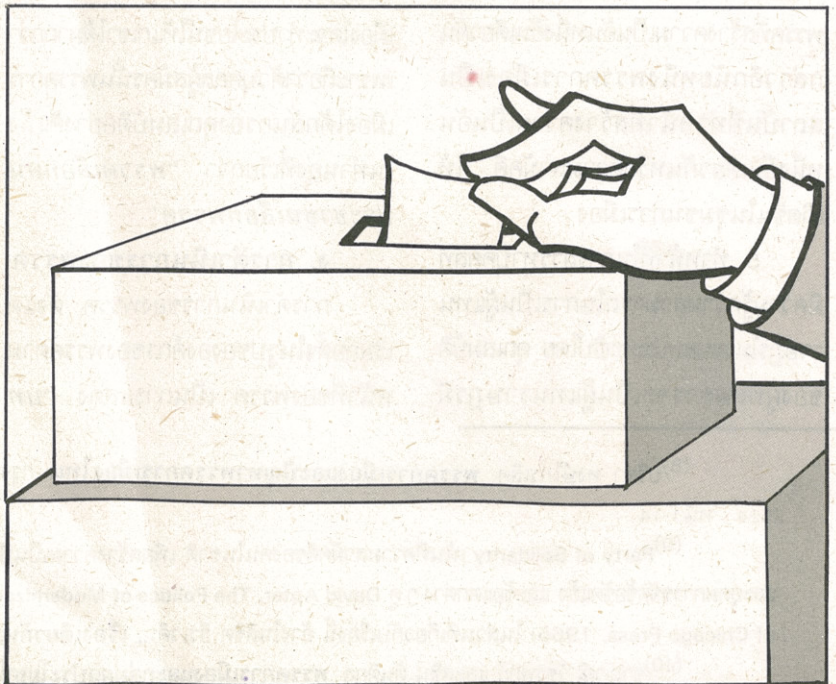
ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) คือพรรคจะต้องทำหน้าที่ท้าทายสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ มีความต่อเนื่อง ไม่ใช่ตั้งพรรค แล้วมีการล้มพรรค ยุบ

พรรคในเวลาอันรวดเร็ว มีการสืบทอดอำนาจ เปลี่ยนตัวผู้นำ ภายในพรรคตามกติกา และเป็นไปโดยเรียบร้อย และมีการทำหน้าที่ตามสถานการณ์ได้มาก แก้ไขได้มาก

ความสลับซับซ้อน (Complexity) คือพรรคจะต้องมีหน่วยย่อยของพรรคมากมายมีการจำแนกโครงสร้างการทำงานหน้าที่ตามความสามารถ ตามความชำนาญเฉพาะอย่าง ตามสายการบังคับบัญชา มีสาขาพรรค แผ่ขยายไปทั้งในระดับภูมิภาค ท้องถิ่น นอกเหนือไปจากส่วนกลาง เพราะจะเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะทำให้พรรคมีความเข้มแข็ง มีความมั่นคง เกิดความผูกพันระหว่างพรรคกับสมาชิกของพรรค นอกจากนี้ภายในพรรคจะต้องมีการจัดสายการบังคับบัญชา มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบภายใน

พรรคที่ชัดเจนว่าหัวหน้าพรรคมีหน้าที่เช่นไร เลขาพรรคมีหน้าที่อะไร กรรมการกลางของพรรคมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบแค่ไหน เป็นต้น

ความเป็นอิสระ (Autonomy) คือพรรคจะต้องไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มสังคมอื่น สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง มีอำนาจของตนเอง โดยที่กลุ่มพลังทางสังคม ตลอดจนระเบียบวิธีการทางสังคมอื่นไม่สามารถเข้ามามีอิทธิพล หรือครอบงำโดยสิ้นเชิงได้ จะต้องไม่มีลักษณะของอัตตาธิปไตยในพรรคการเมืองนั้นอาจจะเกิดขึ้นได้กับผู้นำหรือคณะผู้นำอัตตาธิปไตย แยกออกได้ 2 แบบคือ อัตตาธิปไตยที่เปิดเผยและอัตตาธิปไตยที่ซ่อนเร้น หรือไม่เปิดเผย*

(12) Samuel P. Huntington. *Political Order in Changing Societies*. (New Haven and London : Yale University Press) pp. 12-14 อ้างในสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย กรุงเทพฯ บริษัทวิทยุคณิศรเพาเวอร์พอยท์ จำกัด 2527 หน้า 26.

*ดูรายละเอียดได้ใน วิทยา นภาศิริกุลกิจ และสุรพล ราชภัณฑารักษ์ พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2522 หน้า 62.

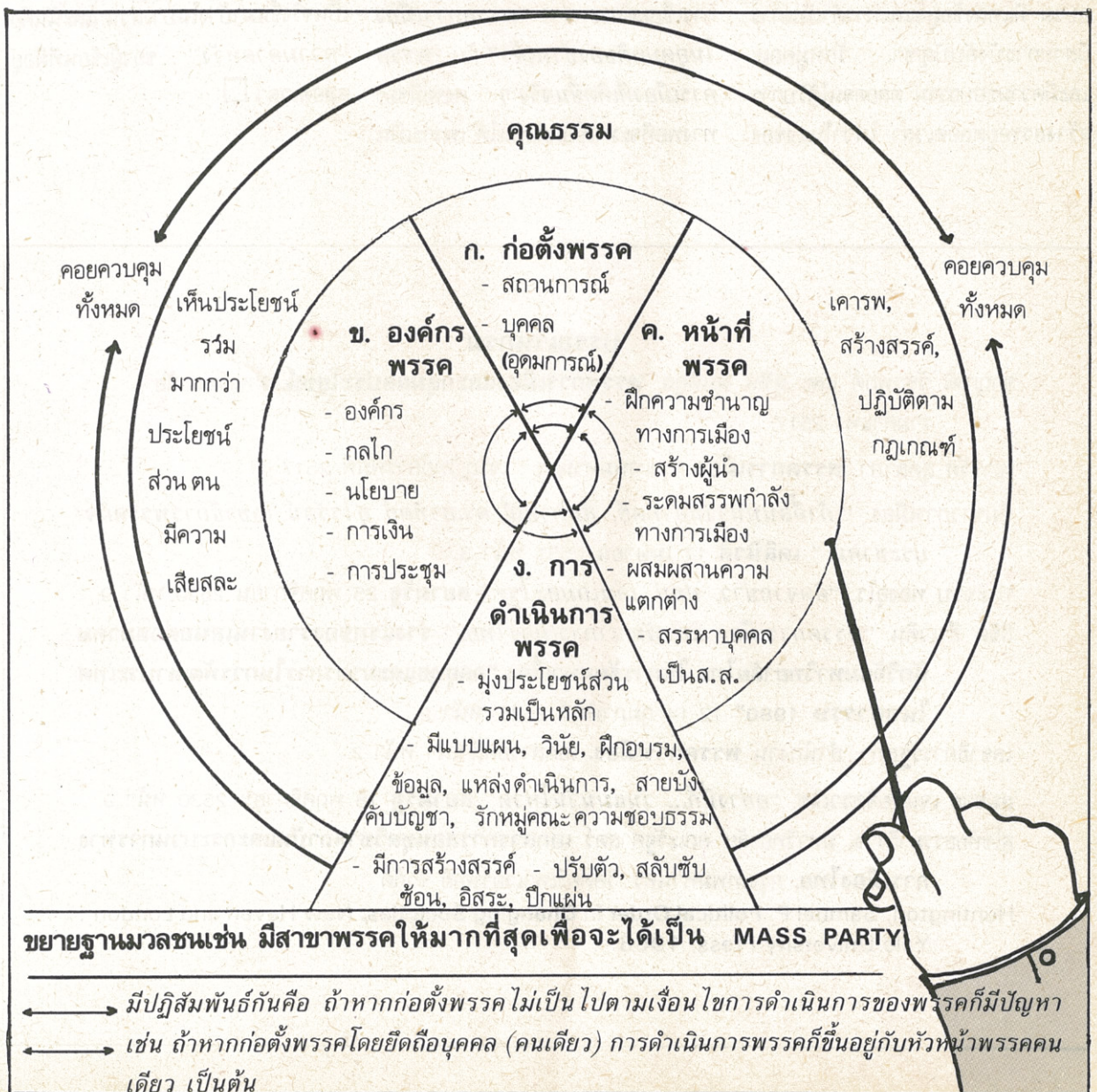
ความเป็นปึกแผ่น (Coherence) หรือมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีความแตกแยก คือการมีความเห็นที่สอดคล้องต้องกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับกลุ่มสังคมทุกกลุ่ม เช่นถ้ามติของพรรคเห็นว่าน่าจะสนับสนุนรัฐบาลที่กำลังบริหารประเทศต่อไป สมาชิกของพรรคจะต้องเห็นด้วยต่อมติดังกล่าวนั้นเป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการจัดตั้งพรรค

มีการจัดองค์กรพรรค รู้จักหน้าที่ของพรรค และมีการดำเนินการของพรรคตามเงื่อนไขต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นครบถ้วนแล้วก็ตาม สิ่งที่สำคัญได้ที่จะกล่าวถึงก็คือ บุคคลที่เข้าไปเล่นบทบาทภายในพรรค ไม่ว่าจะเป็นกรรมการพรรคหรือสมาชิกพรรคที่มีบทบาทมากน้อยลดหลั่นกันไป จะต้องมี “คุณธรรม” ควบคู่ไปด้วย เพราะสิ่งนี้เท่านั้นที่จะไปคอยควบคุมให้ทุกคนปฏิบัติไปตามกติกาที่

ได้ตกลงกันไว้ ดังที่เราได้ยืนยันโดยทั่วไปแล้วอยู่แล้วว่า “การเมืองเรื่องของคุณธรรม” คุณธรรมในที่นี้คือ การเป็นคนเคารพกฎเกณฑ์ สร้างสรรค์กฎเกณฑ์ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ โดยมีจิตใจที่เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

กล่าวโดยสรุปแล้ว “พรรคการเมืองที่ดีในอุดมคติของข้าพเจ้า” ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้นควรจะเป็นดังรูปภาพดังนี้

การก่อตั้งพรรคต้องพร้อมทั้งสถานการณ์และบุคคล ม็อด์ที่ตีมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าในเรื่องของกลไก, นโยบาย, การเงิน และการจัดประชุม เพื่อจะได้ทำหน้าที่เช่นการฝึกความชำนาญทางการเมือง, การสร้างผู้นำ การระดมสภาพกำลัง, การผสมผสานและแตกต่าง และการสรรหาบุคคลที่เป็น สส. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการดำเนินการของพรรคที่มีประสิทธิภาพ มุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีแบบแผน, มีวินัย, มีการฝึกอบรม มีแหล่งข้อมูลและการดำเนินการ มีสายการบังคับบัญชา, รักหมู่คณะ และมีความชอบธรรม ตลอดจนได้รับการสร้างสรรอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าในแง่ของ

การปรับตัว ความสลับซับซ้อน ความเป็นอิสระ และความเป็นปึกแผ่น ซึ่งทั้งหมดนี้ กระทำโดยมี “คุณธรรม” ภายในบุคคลหรือบุคคลที่มีคุณธรรมซึ่งเข้าไปเล่นบทบาทในพรรค ทุกส่วนทุกระดับเป็นผู้คอยควบคุมอยู่ตลอดเวลา ให้มีการเคารพ, สร้างสรรค์ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และมีจิตใจที่เสียสละ

ประการสุดท้าย ผู้เขียนคาดหวังการเชื่อมต่อระหว่าง “พรรคการเมืองในอุดมคติของข้าพเจ้า” กับ “พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นจริง ๆ” คงจะมีช่องทางพอที่จะมาเชื่อมต่อกันได้ เพราะเป็น

กฎเกณฑ์ที่เขียนและวางไว้กว้าง ๆ เท่านั้น อย่างน้อยทุกคนที่พยายามเข้าไปสร้าง-สรรค์สถาบันนี้ก็พยายามปรับเปลี่ยนสถาบันพรรคการเมือง ให้เป็นสถาบันที่ดีที่สามารถเข้ามาแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ภายในสังคม ภายในตัวมนุษย์เองในฐานะที่เป็นสัตว์การเมือง (Political Animal) ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น และเมื่อนั้น “สิ่งที่มีความจริงเป็น” ก็จะได้เป็น “สิ่งที่ดี” เสียที และ “พรรคการเมืองที่ดีในอุดมคติของข้าพเจ้า” ก็จะได้เป็นจริงขึ้นมาบ้างในบางส่วน และนั่นคือ “ความคาดหวัง” ของผู้เขียนที่มีอยู่ตลอดเวลา □

บรรณานุกรม

ชาญวุฒิ วัชรพุกต์ และ สุชิน ตันติกุล. พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2517.

เชาว์วัช สุตลาภา. พรรคการเมือง กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์ 2517.

ทีมข่าวการเมือง. “เก้าอี้สนทนาวานอาทิตย์, สัมภาษณ์ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ เลขาธิการพรรคกิจประชาคม.” เดลินิวส์ 17 เมษายน 2531 หน้า 3.

ประจวบ ทองอุไร. “คิดจากข่าว, ปชป. เล่นเกมอะไร?” สยามรัฐ 25 พฤศจิกายน 2530 หน้า 9.

ลิขิต วีระเวทิน “พรรคการเมือง และพัฒนาการเมืองไทย.” ร่างแรกของรายงานเสนอต่อสมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย ในการสัมมนาเรื่อง “กลยุทธ์และมาตรการในการพัฒนาประเทศในทศวรรษ 1980” 12-14 กุมภาพันธ์ 2525. หน้า 2.

เลขาธิการรัฐสภา, สำนักงาน พรรคการเมือง. เอกสารอัดสำเนา หน้า 2.

สมชาย เจริญจิตตวรณิช. “อย่างนี้ก็... วันแมนวันไวด” สยามรัฐ 18 พฤศจิกายน 2530 หน้า 9.

สุชัยยุทธราษีราช, มหาวิทยาลัย. คณะรัฐศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์ จำกัด

Huntington, Samuel P. Political Order in Changing Societies. New Haven and London : Yale University Press, 1968.